

70 שנה למשרד מבקר המדינה
ונציב תלונות הציבור

שמירה על זכויות של אנשים עם מוגבלות בתהליכים משפטיים

דוח מבקר המדינה 2018

שפה פשוטה

המכון הישראלי
להגנה קוגניטיבית
אגודת עמי הנקריה האקדמית 2018

תוכן עניינים:

4.....	מהו דוח מבקר המדינה? <ul style="list-style-type: none">• במה עוסק הדוח הזה?
8.....	התאמות נגישות השירות במשטרה <ul style="list-style-type: none">• בעיות בהתאמה של נהלים (הוראות)• בעיות בלימודים של העובדים בנושא נגישות השירות• בעיות בהתאמות נגישות בפעולות חקירה
11.....	התאמות נגישות השירות במשרד המשפטים <ul style="list-style-type: none">• בעיות בהתאמה של נהלים (הוראות)• בעיות בלימודים של העובדים בנושא נגישות השירות
13.....	התאמות נגישות השירות בהנהלה של בתי המשפט <ul style="list-style-type: none">• בעיות בהתאמה של נהלים (הוראות)• בעיות בלימודים של העובדים בנושא נגישות השירות• בעיות בטיפול בבקשות להתאמות נגישות בתהליך של משפט• הליך משפטי בלי לשמוע את האדם עם המוגבלות
18.....	דרכים לטיפול ועונשים <ul style="list-style-type: none">• בעיות בהחלטה על דרכים לטיפול באדם• חסרות (אין מספיק) מסגרות מתאימות לעונש ולטיפול
22.....	התאמות נגישות השירות בשירות בתי הסוהר (כלא) <ul style="list-style-type: none">• בעיות בהתאמה של נהלים (הוראות) ובלימודים של העובדים בנושא נגישות השירות• בעיות בהתאמה של עבודות שירות
26.....	סיכום

מהו דוח מבקר המדינה?

במה עוסק הדוח הזה?

מערכת משפט הוגנת צריכה לדאוג שאדם שנמצא בתהליך משפטי מקבל:

- זכויות שמגיעות לכל אדם
- זכות לקבל החלטות לגבי עצמו - בעצמו

הנושא חשוב במיוחד אצל אנשים ששייכים לקבוצות שלפעמים לא מקבלות את הזכויות שלהן ואת האפשרות להחליט בעצמם. למשל: אנשים עם מוגבלות.

מיהו אדם עם מוגבלות?

אדם עם מוגבלות הוא אדם עם לקות (בעיה אישית) קבועה או זמנית בגוף, בנפש או בשכל (בראש).

הלקות יוצרת קושי לאדם, בגלל דברים שמפריעים בסביבה או בחברה.

לדוגמה, לאדם בכיסא גלגלים קשה להגיע לקומה גבוהה בבניין שיש בו רק מדרגות, בלי מעלית.

כשאינו בסביבה או בחברה דברים שמפריעים, לאנשים עם מוגבלות קל יותר להיות בחברה כמו כולם.

בשנת **2015** היו בישראל כ-**1.4** מיליון אנשים עם מוגבלות, שהם כ-**17%** (17 אחוזים, חלק) מהאנשים בישראל:

משרד מבקר המדינה הוא משרד שבודק שהמדינה פועלת בצורה טובה והוגנת. למשל:

- האם הממשלה משתמשת בכסף של המדינה למטרות שקבעו לפי החוק?
- האם ארגונים שונים במדינה (למשל: המשטרה, בתי המשפט) עושים את העבודה שלהם בצורה טובה?

משרד מבקר המדינה עושה ביקורת (בדיקה) על נושאים שונים שקורים במדינה.

אחרי הביקורת, משרד מבקר המדינה מפרסם דוח, בשם **דוח מבקר המדינה**.

דוח מופיעות הבעיות שמשרד מבקר המדינה מצא בביקורת.

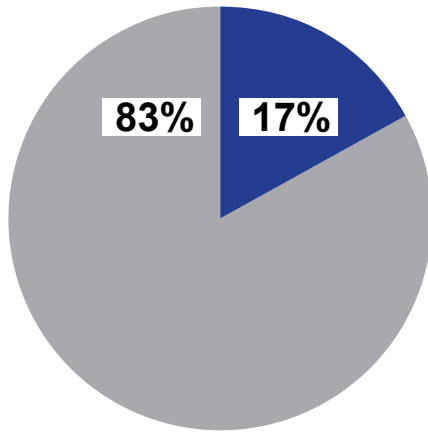
דוח מופיעים הדברים שצריך לעשות כדי לתקן את הבעיות.

במסמך הזה מופיעים הדברים החשובים שמשרד מבקר המדינה מצא בבדיקה שעשה בשנת 2018.

הנושא של הבדיקה היה איך שומרים על הזכויות של אנשים עם מוגבלות שנמצאים בתהליך (בשלבם) של משפט.

המסמך הזה הוא מסמך בשפה פשוטה.

שפה פשוטה היא שפה ברורה, שפה שקל להבין אותה.

החלק של אנשים עם מוגבלות מתוך כל האנשים בישראל בשנת 2015

■ אנשים בלי מוגבלות

■ אנשים עם מוגבלות

- לפי החוק, יש שני סוגים של נגישות:
- **נגישות למקום** - מקום שבו כל האנשים יכולים להסתדר בצורה טובה, גם אנשים עם מוגבלות. למשל, מקום נגיש הוא מקום שאפשר להגיע אליו בקלות. מקום נגיש הוא גם מקום שקל למצוא בו את הדרך.
 - **נגישות לשירות** - שירות שבו האדם שנותן את השירות יודע להתאים את השירות לכל האנשים, גם לאנשים עם מוגבלות. בשירות נגיש מוסיפים לסביבה דברים שיכולים לעזור לכולם. למשל: שלטים בשפה פשוטה עם סמלים, שילוט קולי. שירות נגיש הוא שירות שמתאים לכל האנשים, גם אם יש להם מוגבלות. שירות נגיש הוא שירות שקל ונעים לקבל. למשל, שירות נגיש הוא לקבל מידע ברור ומתאים, בשפה שקל להבין. לפי חוק שוויון, צריכה להיות נגישות בכל המקומות שנותנים שירות לכל הציבור.

מהן הזכויות של אנשים עם מוגבלות?

הזכות לשוויון היא זכות לפי החוק.

המטרה של חוק השוויון והתקנות (הכללים) של חוק השוויון היא לשמור על הזכות של אנשים עם מוגבלות להשתתף בחברה.

המטרה של חוק השוויון והתקנות של חוק השוויון היא גם לתת פתרונות מתאימים לצרכים של אנשים עם מוגבלות.

לפי החוק והתקנות, לאדם עם מוגבלות יש זכות לקבל נגישות (התאמה) לשירות ציבורי.

מהי נגישות?

נגישות היא כשנח לכולם להשתתף במתקנים ובפעילויות.

נגישות היא לדאוג לשוויון, כבוד, עצמאות ובטיחות לכולם.

מהן התאמות נגישות?

התאמות נגישות הן לתת לאדם עם מוגבלות את התנאים שהאדם צריך כדי לעשות דברים כמו כל אדם אחר.

התאמות הנגישות עוזרות לאדם להשתתף בסביבה בצורה טובה ונוחה.

כל מי שאחראי לתת שירות לציבור חייב לקבוע כללים:

מה צריך לעשות כדי שהמקום והשירות יתאימו לכל האנשים, גם אם יש להם מוגבלות.

לדוגמה: רמפות, כתוביות לסרטים, שימוש בשפה פשוטה.

מה קורה בשלבים השונים של תהליכים משפטיים?

בתהליכים פליליים (כשעוברים על החוק בצורה חמורה), המשטרה או שח"ם (השירות לחקירות מיוחדות במשרד הרווחה), אחראיים על חקירה פלילית (בדיקה של פשע).

בחקירה, חוקר שואל אנשים שמעורבים באירוע (למשל, אירוע גניבה) שאלות על האירוע.

למשל: מה קרה, מי היה שם.

לפי החוק, חקירה של אדם עם מוגבלות שכלית או נפשית חייבת להיות נגישה (מתאימה) למוגבלות של האדם.

אם המשטרה ושח"ם חושבים שחשוד ביצע את העבירה (הפשע), התיק של החקירה עובר לתובע (מישהו שמגיש את התביעה).

אם מחליטים להגיש כתב אישום (מסמך שהתובע מגיש כדי לפתוח תהליך פלילי), בית המשפט מחליט:

אם הנאשם (מי שהגישו נגדו את התביעה) אשם, מה גזר הדין (העונש) של הנאשם.

בית המשפט יכול להחליט איזה עונש לתת. למשל:

- מאסר בכלא של השב"ס (שירות בתי הסוהר)

- עבודות שירות: עבודה בלי שכר (בלי כסף) במקומות שונים, כמו עבודה בבית אבות או עבודה בבית חולים, במשך תקופה שבית המשפט מחליט.

למה נגישות בתהליכים משפטיים היא חשובה?

לפי בדיקות שעשו, אנשים עם מוגבלות נמצאים בתהליכים משפטיים הרבה יותר מאנשים בלי מוגבלות.

תהליכים משפטיים יכולים להשפיע על החיים של האדם.

יש תהליכים משפטיים שיכולים לגרום להגבלה (ביטול) של חופש.

למשל: מינוי (קביעה) של אפוטרופוס, או עונש מאסר (כלא).

לפי החוק, חייבים לשתף אדם עם מוגבלות שנמצא בתהליך של משפט, בכל שלב.

חשוב שהנאשם יבין את המשמעות של התהליך המשפטי.

חשוב שהנאשם יבין מה יכול לקרות אם הנאשם נמצא אשם.

הדוח עוסק בפעולות להתאמה של **נגישות השירות** בתהליכים משפטיים בישראל:

- חקירה
- דיון בבית משפט
- קבלה של עונש ודרכים לטיפול:
עבודות שירות, מאסר בפועל (כלא) ומסגרות שיקום.

הדוח **לא** עוסק בהתאמה של **הנגישות הפיזית והמבנית** (של הבניינים) של המקומות שנותנים בהם שירות בתהליכים משפטיים.

בדוח הזה מופיעות התוצאות של הבדיקה של משרד מבקר המדינה. כלומר, האם השלבים השונים של התהליכים המשפטיים מספיק נגישים, ומה צריך לעשות.

התאמות נגישות השירות במשטרה

הפרק הזה עוסק בנושאים:

- בעיות בהתאמה של נהלים (הוראות)
- בעיות בלימודים של העובדים בנושא נגישות השירות
- בעיות בהתאמות נגישות בפעולות חקירה

בעיות בהתאמה של נהלים (הוראות)

- המשטרה לא קבעה נהלים:
- איך לעזור לאדם עם מוגבלות למלא טפסים (לענות על שאלות בדף) של המשטרה.
 - איך נותנים מידע נגיש בתחנת המשטרה.
 - אילו אמצעי עזר (כלים שעוזרים) המשטרה צריכה כדי לתת שירות נגיש לאנשים עם מוגבלות.
 - מה שוטר צריך לעשות כדי להתאים את השירות שהשוטר נותן לאנשים עם מוגבלות.

לפי התקנות (הכללים) של המדינה, המשטרה הייתה צריכה לסיים להתאים את השירות שהמשטרה נותנת לאנשים עם מוגבלות לפני כ-4 שנים.

המשטרה עדיין לא סיימה להתאים את השירות שהיא נותנת.

המשטרה לא בדקה את הנהלים שלה בנושא נגישות השירות.

לכן, אי אפשר לדעת אם המשטרה עשתה את כל התאמות הנגישות השירות שצריך לעשות.

מה צריך לעשות?

המשטרה צריכה לסיים להתאים את השירות לאנשים עם מוגבלות. כך, המשטרה תעבוד לפי ההחלטות שבחוק ובתקנות (הכללים) של המדינה.

המשטרה לא לימדה את רוב החוקרים איך חוקרים אנשים עם מוגבלות לפי החוק.

בעיות בלימודים של העובדים בנושא נגישות השירות

המשטרה לא סיימה ללמד את השוטרים איך לתת שירות נגיש לאנשים עם מוגבלות.

מה צריך לעשות?

המשטרה צריכה להתחיל ללמד את השוטרים איך לתת שירות נגיש - מיד. המשטרה צריכה לבדוק שכל החוקרים עברו את ההדרכה המתאימה, לפי החוק והתקנות (הכללים) של המדינה. כך, המשטרה תדע שכל החוקרים למדו איך לחקור אנשים עם מוגבלות.

המשטרה לא הגדירה כללים לאזהרה של חשוד במילים ובשפה מתאימה שכולם יכולים להבין, לפי הסוג של המוגבלות.

חקירה של אנשים עם מוגבלות שכלית

מוגבלות שכלית היא בעיה שמגבילה (עושה שיהיה קשה) להיות חלק מחקירה רגילה או לתת עדות (לספר מה קרה באירוע חשוב, כמו עבירה).

כשחוקר משטרה חושב שאדם שבחקירה הוא אדם עם מוגבלות שכלית,

החוקר צריך להפנות את האדם לחקירה אצל חוקר מיוחד בשח"ם (השירות לחקירות מיוחדות במשרד הרווחה).

כדי להחליט מי חוקר את האדם, המשטרה או שח"ם, צריך לדעת אם לאדם יש מגבלות שכלית.

כדי לדעת אם לאדם יש מוגבלות, לפעמים צריך מידע ממשרד הרווחה והשירותים החברתיים.

בעיות בהתאמות נגישות בפעולות חקירה

חקירה

בחקירה, חוקר שואל אנשים שמעורבים באירוע (למשל, אירוע פשע) שאלות על האירוע.

למשל: מה קרה, מי היה שם.

חשוד או נפגע עבירה (פשע) עם מוגבלות צריך לעבור חקירה נגישה (מתאימה) לאנשים עם מוגבלות.

לפי הביקורת (הבדיקה), היו מקרים שהמשטרה לא זיהתה שהחשודים, או הנפגעים בעבירה, הם אנשים עם מוגבלות.

לכן, במקרים האלה החקירה לא התאימה לאדם עם מוגבלות לפי החוק.

לפני שחוקרים אדם שחשוד בעבירה, חייבים להזהיר אותו שהוא חשוד בעבירה.

כלומר, חייבים להגיד לחשוד שחושבים שהוא עשה עבירה.

לפי הביקורת, למשטרה אין אמצעי עזר כדי לחקור חקירה נגישה.

המשטרה גם לא יצרה קשר (דיברה) עם מקומות שמוכרים אמצעי עזר מתאימים.

כשמישהו מבקש מידע נגיש, למשל כתב בְּרִייל (כתב מיוחד שאפשר למשש) או מידע בשפה פשוטה (שפה ברורה שכולם יכולים להבין), צריך לתת את המידע הנגיש תוך זמן שמופיע בתקנות.

המשטרה עשתה התאמות רק לעיוורים (אנשים שלא רואים), ורק בחלק מהדפים שנותנים מידע לאנשים שנפגעו מעבירה (פשע).

לפי התקנות, המשטרה צריכה לתת מידע נגיש גם לאנשים עם מוגבלויות אחרות (למשל: אנשים שקשה להם לשמוע).

למשטרה אין מידע מתאים לאנשים עם מוגבלות אחרת שנפגעו מעבירה (פשע), שחשודים בעבירה או שהם עֵדִים לעבירה (אנשים שִמְסֹפְרִים דברים שקשורים לעבירה).

כשהמשטרה לא מכינה מראש (לפני) אמצעי עזר, המשטרה לא יכולה לתת את המידע הנגיש לפי הזמן שמופיע בתקנות.

משרד הרווחה הוא משרד שמטפל באנשים שמגיעה להם עזרה לפי החוק.

לפי הביקורת, במשטרה ובשח"ם אין נהלים (הוראות) כך שברור איך לקבל מידע ממשרד הרווחה כדי להחליט מי חוקר את האדם.

חיפוש ראיות

חיפוש הוא פעולה ששוטר עושה על חשוד כדי למצוא ראיה (הוכחה), כמו חפצים מהאירוע. למשל, תכשיט שגנבו.

אדם ששוטר רוצה לעשות לו חיפוש צריך לדעת מה הזכויות שלו בזמן החיפוש.

אדם ששוטר רוצה לעשות לו חיפוש צריך לדעת באיזה מקרים אפשר לא להסכים לחיפוש.

בנהלים של המשטרה, לא מופיע מה שוטר צריך לעשות כדי:

- להסביר לאדם עם מוגבלות בצורה פשוטה מהו החיפוש
- לדעת אם אדם עם מוגבלות מסכים או לא מסכים לחיפוש
- לדעת שאדם עם מוגבלות יודע מה הזכויות שלו בזמן החיפוש

אמצעי עזר (כלים שעוזרים) לחקירה נגישה

לפי התקנות (הכללים), למשטרה צריכים להיות אמצעי עזר (כלים שעוזרים) כדי לחקור אנשים עם מוגבלות בדרך מתאימה.

מה צריך לעשות?

המשטרה צריכה לדאוג כמה שיותר מהר לאמצעי עזר מתאימים, לפי החוק.

התאמות נגישות השירות במשרד המשפטים

הפרק הזה עוסק בנושאים:

- בעיות בהתאמה של נהלים (הוראות)
- בעיות בלימודים של העובדים בנושא נגישות השירות

בעיות בלימודים של העובדים בנושא נגישות השירות

משפטים של משרד המשפטים

משפטים הם אנשים שעובדים בתחום המשפטים.

משרד המשפטים לימד רק חלק מהמשפטים שעובדים במשרד המשפטים איך לתת שירות נגיש:

משרד המשפטים צריך ללמד כ-1,600 משפטים שעובדים במשרד המשפטים איך לתת שירות נגיש.

עד הבדיקה, משרד המשפטים לימד רק כ-450 משפטים, שהם כ-28% (28 אחוזים, חלק) מהמשפטים במשרד המשפטים איך לתת שירות נגיש.

בעיות בהתאמה של נהלים (הוראות)

משרד המשפטים הוא מוסד שאחראי על החוק.

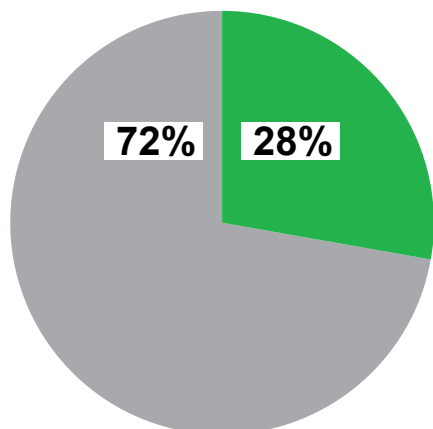
לכן, משרד המשפטים צריך להיות דוגמה (להיות מצוין) בנושא של התנהגות לפי החוק.

משרד המשפטים צריך להראות לכולם איך נותנים שירות נגיש, כמו שמופיע בחוק.

לפי התקנות (הכללים), הארגון צריך לבדוק אם הנהלים, הנהלים (מה שקורה ביומיום) והתהליכים של העבודה בארגון מתאימים לאנשים עם מוגבלות.

משרד המשפטים לא בדק את הנהלים שלו בנושא של נגישות השירות.

לכן, אי אפשר לדעת אם משרד המשפטים עשה את כל התאמות נגישות השירות שצריך לעשות.

כמה משפטנים במשרד המשפטים למדו איך לתת שירות נגיש?

- לא למדו איך לתת שירות נגיש
- כן למדו איך לתת שירות נגיש

משרד המשפטים לא החליט איך ללמד את עורכי הדין החיצוניים איך לתת שירות נגיש.

עורכי דין חיצוניים

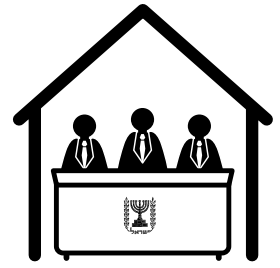
עורכי דין חיצוניים הם עורכי דין שלא עובדים במשרד המשפטים.

למרות זאת, עורכי דין חיצוניים נותנים שירות מטעם (כאילו הם חלק מ-) משרד המשפטים.

מה צריך לעשות?

משרד המשפטים צריך לבדוק שכל המשפטנים ועורכי הדין החיצוניים למדו איך לתת שירות נגיש.

התאמות נגישות השירות בהנהלה של בתי המשפט

הפרק הזה עוסק בנושאים:

- בעיות בהתאמה של נהלים (הוראות)
- בעיות בלימודים של העובדים בנושא נגישות השירות
- בעיות בטיפול בבקשות להתאמות נגישות בתהליך של משפט
- הליך משפטי בלי לשמוע את האדם עם המוגבלות

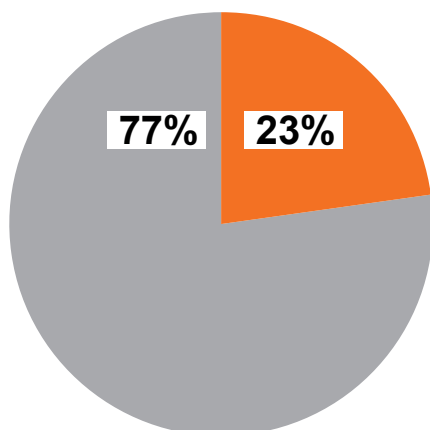
בעיות בלימודים של העובדים בנושא נגישות השירות

עובדים שנותנים שירות

ההנהלה של בתי המשפט אחראית על 2,375 עובדים שנותנים שירות.

ההנהלה היתה צריכה ללמד את העובדים שנותנים שירות לציבור איך לתת שירות נגיש.

לפי הבדיקה, עד שנת 2018 ההנהלה לימדה רק 550 עובדים, שהם כ-23% (23 אחוזים, חלק) מהעובדים איך לתת שירות נגיש.

בעיות בהתאמה של נהלים (הוראות)

ההנהלה של בתי המשפט אחראית על בתי המשפט.

לפי התקנות (הכללים), ההנהלה צריכה לבדוק אם הנהלים, הנהגים (מה שקורה ביומיום) והתהליכים של העבודה בבתי המשפט מתאימים לאנשים עם מוגבלות.

ההנהלה לא בדקה את הנהלים של בתי המשפט בנושא נגישות השירות.

לכן, ההנהלה לא סיימה את ההתאמות של נגישות השירות.

כמה נותני שירות בבתי המשפט למדו איך לתת שירות נגיש?

- לא למדו איך לתת שירות נגיש
- כן למדו איך לתת שירות נגיש

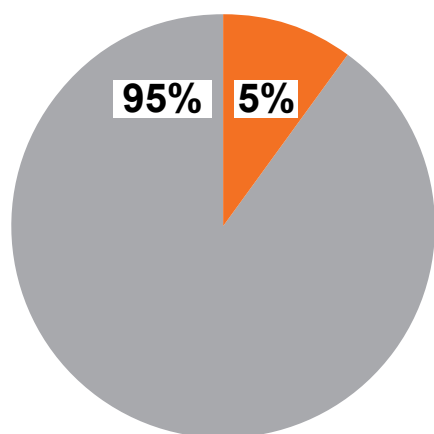
שופטים

לפי הבדיקה, ההנהלה של בתי המשפט לא לימדה את השופטים איך לתת שירות נגיש.

ההנהלה אחראית על 853 שופטים.

מתוכם, רק 44 שופטים, שהם כ-5% (5 אחוזים, חלק קטן) מהשופטים, למדו איך לתת שירות נגיש.

כמה שופטים למדו איך לתת שירות נגיש?

- לא למדו איך לתת שירות נגיש
- כן למדו איך לתת שירות נגיש

מה צריך לעשות?

ההנהלה של בתי המשפט צריכה לסיים ללמד את העובדים והשופטים איך לתת שירות נגיש.

בעיות בטיפול בבקשות להתאמות נגישות בתהליך של משפט

התאמות נגישות כשנותנים עֵדות בתהליך של משפט

לפעמים, מבקשים מאדם להעיד (לספר, לדבר) בתהליך של משפט.

כשאדם מעיד, הוא מְסַפֵּר על דברים שקשורים למשפט.

אדם עם מוגבלות שמעיד בבית המשפט, יכול לקבלת התאמות נגישות אם:

• האדם עם המוגבלות מבקש התאמות נגישות

• השופט מבין שהאדם שמעיד הוא אדם עם מוגבלות

• בית המשפט מחליט שהאדם צריך התאמות נגישות

דוגמאות להתאמות נגישות שאפשר לקבל כשמעידים בבית משפט:

• האדם עם המוגבלות מעיד בלי חקירה נגדית.

כלומר, מי שמאשימים אותו במשפט לא שואל את האדם שמעיד שאלות.

• התאמה של הסביבה של העדות.

למשל: עֵדות מאחורי וילון, עֵדות לא על דוכן העדים (לא על הבמה).

להנהלה של בתי המשפט אין נתונים
אם בתי המשפט עובדים לפי התקנות
(הכללים) של התאמות נגישות בתהליך
של משפט.

להנהלה חסר מידע על:

- מספר הבקשות שהגישו להתאמות של
נגישות בתהליכים משפטיים.
- למה הגישו את הבקשות להתאמות.
- האם אישרו או לא אישרו את הבקשות.
- איך טיפלו בבקשות.
- כלומר, אילו התאמות נגישות נתנו
בתהליך של המשפט.

• אמצעי עזר (כלים שעוזרים).
למשל: תרגום לשפת הסימנים, שימוש
בתת"ח (תקשורת תומכת חליפית)
שהיא כלי שעוזר למי שיש לו בעיה
בתקשורת.

- התאמה של היום והשעה של העדות.
- הסבר בשפה פשוטה על דברים שקורים
במשפט, או על שאלות שצריך לענות.
- ליווי (עזרה) מאדם שהמעיד בוחר.
למשל: הורה, מטפל.
- פטור מלהעיד. כלומר, זכות לא להעיד,
באישור של בית המשפט.

מה צריך לעשות?

ההנהלה של בתי המשפט צריכה לשמור את כל המידע על הבקשות להתאמות
נגישות במחשב.

כך, יהיה אפשר לדעת אם יש קושי בהגשה של הבקשות, או בטיפול בבקשות
להתאמות נגישות.

אמצעי עזר (כלים שעוזרים) והתאמות כדי לתת שירות נגיש

אדם עם מוגבלות יכול להיות חלק מתהליך
משפטי בכל מיני תפקידים, למשל:

תובע (מי שפונה לבית המשפט), עד (מי
שמספר דברים שקשורים למשפט), קהל
(מי שמגיעים כדי לשמוע את המשפט).

לפי התקנות (הכללים), ההנהלה של
בתי המשפט צריכה לתת לאנשים עם
מוגבלות אמצעי עזר (כלים שעוזרים)
והתאמות נגישות שונות.

עזרה במילוי של טפסים

שירות נגיש הוא גם לעזור למלא טפסים
(לענות על שאלות בדף).

ההנהלה של בתי המשפט החליטה
שאנשים שצריכים עזרה למלא טפסים
יקבלו את העזרה ממתנדבים ומאנשי
שירות לאומי.

למרות זאת, רק בפחות מחצי מבתי
המשפט במדינה יש מספיק מתנדבים
ואנשי שירות לאומי שיכולים לעזור למלא
טפסים.

האפוטרופוס מקבל החלטות בשביל אדם שלא יכול להחליט בעצמו.

למשל: קטין (אדם מתחת לגיל 18), אדם עם מוגבלות שכלית, אדם שמתמודד עם מגבלה נפשית, אדם עם מוגבלות פיזית (בגוף), קשיש (אדם זקן).

האפוטרופוס צריך להתייעץ עם האדם עם המוגבלות.

האפוטרופוס צריך לפעול לפי הרצון של האדם עם המוגבלות, עד כמה שאפשר.

בישראל יש כ-63 אלף אנשים שיש להם אפוטרופוס.

כל שנה, יש כ-15 אלף בקשות חדשות למינוי (להגדרה, להחלטה על) אפוטרופוס.

במהלך החיים, לפעמים אדם שיש לו אפוטרופוס מעורב בתהליך של משפט. למשל:

• תהליך משפטי כדי לבחור דיור (בית, מסגרת שגרים בה):

דיור בקהילה, דיור במוסדות או דיור בבתי אבות

• תהליך משפטי כדי להגן על האדם:

הזנחה (לא מטפלים טוב באדם) או ניצול (משתמשים ופוגעים באדם כדי שמישהו אחר ירוויח)

• תהליך משפטי כדי לשמור על הזכויות בביטוח סיעודי:

לבקש כסף או עזרה שנותנים לאנשים שקשה להם לדאוג לעצמם

• תהליך משפטי כדי להחליט על טיפול רפואי: להסכים או לא להסכים לטיפול

אפוטרופוס עלול לתת פחות חופש לאדם בתהליך של משפט.

לדוגמה, עד יכול לקבל מערכת שמע (מכשיר שעוזר לשמוע), תמלול (לראות את מה שאומרים – כתוב), תרגום לשפת הסימנים, תת"ח (תקשורת תומכת חליפית, כלי שעוזר למי שיש לו בעיה בתקשורת), עזרה מקלינאית תקשורת או כל אמצעי עזר או התאמה סבירה (הגיונית) אחרים.

אפשר למצוא עוד מידע על אמצעי העזר וההתאמות בבית המשפט **בדוח מבקר המדינה** בנושא "הבטחת זכויות של אנשים עם מוגבלות בהליכים משפטיים", בעמוד 237.

ההנהלה של בתי המשפט לא פרסמה את רוב אמצעי עזר (הכלים שעוזרים) וההתאמות.

ההנהלה לא מפעילה מערכת של תקשורת תומכת חלופית לאנשים עם קושי בתקשורת.

ההנהלה לא התאימה מערכת של תקשורת תומכת חלופית לתהליך של משפט.

ההנהלה לא התכוננה להתאמות נגישות שמבטיחות שאדם עם מוגבלות:

• מבין את התהליך של המשפט.

• מבין את הנושא של המשפט ואת מה ששואלים אותו במקרים שחייבים לקבל הסכמה (אישור) של האדם.

הליך משפטי בלי לשמוע את האדם עם המוגבלות

לפעמים, לאדם עם מוגבלות קשה לקבל החלטות בעצמו, גם אם נותנים לו עזרה.

במקרה כזה, בית המשפט קובע לאדם אפוטרופוס.

למרות זאת, כמעט בכל המקרים שלאדם יש אפוטרופוס, בכלל לא שומעים מה האדם עצמו חושב בנושא של התהליך המשפטי.

במקום, בית המשפט מקבל רק מסמכים על האדם, מאנשי מקצוע שונים. למשל:

- מסמך סיכום של נציג רשמי של המדינה
- מסמך סיכום של עובד סוציאלי

לכן, לא שומעים מה אדם עם מוגבלות חושב בתהליך משפטי חשוב שקשור לעצמו. למשל: תהליך משפטי למינוי של אפוטרופוס לאדם.

לכן, לפעמים יש צורך בהתאמות נוספות. למשל, לפעמים נציג של התהליך המשפטי מבקר במוסד שבו נמצא האדם עם המוגבלות.

הנציג מכיר טוב יותר את האדם.

כך, הנציג מבין טוב יותר אם האדם מסוגל להגיד מה הוא רוצה.

לפי החוק, בתהליך משפטי צריכים לשמוע מה האדם חושב בנושא, גם אם לאדם יש אפוטרופוס.

מה צריך לעשות?

שר הרווחה ושרת המשפטים, יחד עם משרד האוצר, צריכים לתקן את המצב.

בכל תהליך משפטי, חשוב שישמעו מה האדם חושב.

חשוב לשמוע מה האדם חושב גם אם לאדם יש מוגבלות.

חשוב לשמוע מה האדם חושב גם אם לאדם יש אפוטרופוס.

דרכים לטיפול ועונשים

הפרק הזה עוסק בנושאים:

- בעיות בהחלטה על דרכים לטיפול באדם
- חסרות (אין מספיק) מסגרות מתאימות לעונש ולטיפול

טיפול בנאשם עם מוגבלות שכלית

משרד הרווחה הוא משרד שמטפל באנשים שמגיעה להם עזרה לפי החוק.

כשהנאשם הוא אדם עם מוגבלות שכלית, יש 2 מקומות שעובדים על ההמלצה של טיפול במסגרת:

- ועדת האבחון במשרד הרווחה מחליטה על דרך הטיפול.
- נציגים מהרווחה אחראים למצוא מסגרת פנויה מתאימה, לפי ההחלטה של ועדת האבחון.

כשיש 2 מקומות שונים שעובדים על ההמלצה לטיפול באדם עם מוגבלות שכלית, זה עלול ליצור בעיות:

- הפנייה למסגרת לא מתאימה.
- הטיפול מתעכב (לוקח הרבה זמן לקבל תשובה), ולכן האדם צריך להישאר במעצר (בכלא) זמן ארוך יותר (עד שמוצאים מסגרת מתאימה).

בעיות בהחלטה על דרכים

לטיפול באדם

תהליך פילי של אדם עם מוגבלות (תהליך משפטי כשעוברים על החוק בצורה חמורה), יכול להסתיים בענישה. למשל:

- מאסר בפועל (כלא)
- עבודות שירות: עבודה בלי שכר (בלי כסף) במקומות שונים, כמו עבודה בבית אבות או עבודה בבית חולים.

לפעמים, בית המשפט יכול להמליץ, במקום או בנוסף לעונש, על הפנייה לטיפול. למשל:

- אשפוז בבית חולים פסיכיאטרי (אם פסיכיאטר חושב שצריך אשפוז).
- טיפול במסגרת מסוימת: הוסטל, מרכז יום, מסגרת תעסוקה או מעון נעול (מקום שאדם גר בו, תוך הגבלה של החופש של האדם).

מה צריך לעשות?

חשוב שיהיה תיאום (סדר, תקשורת) בין ועדת האבחון ובין הגורמים שמחפשים מסגרות לטיפול לאדם עם מוגבלות.

כך, האדם יגיע למסגרת הכי מתאימה.

כך, הטיפול בתהליך יוכל להיות קצר יותר, והאדם יוכל להישאר במעצר (בכלא) זמן קצר יותר.

טיפול בנאשם עם כמה מוגבלויות שונות

בשני המקומות מחליטים מי הגורם (הארגון) שיטפל באדם.

בגלל שמשרד הרווחה ומשרד הבריאות הם שני מקומות שונים, לפעמים יש בעיות:

- המשרדים מחליטים החלטות סותרות (הפוכות) אחת מהשנייה.
- הטיפול מתעכב (לוקח הרבה זמן לקבל תשובה), ולכן לוקח זמן למצוא מסגרת מתאימה.

יש אנשים שיש להם כמה מוגבלויות שונות.

למשל, אדם שיש לו מוגבלות שכלית וגם מתמודד עם מגבלה נפשית.

כשלאדם יש כמה מוגבלויות, בית המשפט מפנה את האדם לשני מקומות:

משרד הרווחה ומשרד הבריאות.

מה צריך לעשות?

משרד המשפטים, משרד הרווחה ומשרד הבריאות צריכים להחליט על שיטה לזהות מהר מקרים מורכבים (קשים) של אנשים עם כמה מוגבלויות.

כך, במקרים מורכבים יותר אפשר לעשות ועדה עם נציגים מכל משרד.

הועדה תחליט יחד מהר יותר - איזה משרד יטפל באדם.

בנוסף, כדאי למצוא דרך שהמשרדים יתייעצו (יחשבו) אחד עם השני.

כך, יתקבלו פחות החלטות סותרות (הפוכות) אחת מהשנייה לגבי אותו אדם.

כך, יתקבלו החלטות נכונות יותר על האבחון ועל מסגרת מתאימה לטיפול.

חסרות (אין מספיק) מסגרות מתאימות לעונש ולטיפול

אנשים עם מוגבלות שעשו עבירה (פשע) צריכים מסגרת שמתאימה להם לעונש ולטיפול.

למרות זאת, אין מספיק מסגרות לעונש ולטיפול שמתאימות לאנשים עם מוגבלות.

לכן, כשאין מסגרת מתאימה לעונש ולטיפול, אנשים עם מוגבלות:

- עוברים תקופה ארוכה במעון נעול (מקום שאדם גר בו, תוך הגבלה של החופש של האדם)
- עוברים מאסר (כלא) בתנאים שלא מתאימים למוגבלות של האדם
- משתחררים (הולכים הביתה), בלי עונש או טיפול

המצב הזה לא טוב.

אנשים עם מוגבלות שמגיעים לכלא לא מתאים עלולים להיפגע או לעבור ניצול.

ניצול הוא כשאסיר אחר משתמש ופוגע באדם עם המוגבלות כדי שהאסיר האחר ירוויח או יקבל דבר שהוא רוצה.

אנשים עם מוגבלות שמשתחררים, בלי עונש או טיפול, עלולים לפגוע באנשים אחרים, או בעצמם.

מעון נעול לנאשמים עם הנמכה קוגניטיבית

הנמכה קוגניטיבית היא מוגבלות שכלית לא התפתחותית.

כלומר, אנשים שמתפקדים ברמה קוגניטיבית (שכלית) נמוכה.

בשנת 2012, משרד הרווחה עדכן את בית המשפט העליון שאין מסגרות מעון נעול המתאימות לאנשים עם הנמכה קוגניטיבית.

המעון הנעול היחיד בארץ הוא "נווה מנשה".

"נווה מנשה" מתאים לאנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית.

"נווה מנשה" לא מתאים בצורה מיוחדת לאנשים עם הנמכה קוגניטיבית.

למרות זאת, לפעמים בית המשפט מחליט לשלוח אנשים עם הנמכה קוגניטיבית למעון "נווה מנשה".

לפעמים, בית המשפט שולח ל"נווה מנשה" עברייני מין (אנשים שפגעו מינית במישהו אחר), בגלל שאין מסגרת אחרת שמתאימה.

המצב הזה לא טוב, אדם עם מוגבלות צריך להיות במסגרת שמתאימה למוגבלות שלו.

מעון נעול לקבוצות נוספות

- פגועי ראש (אנשים שנפגעו בראש, והפגיעה משפיעה על התפקוד שלהם)
- עברייני מין (אנשים שפגעו מינית במישהו אחר)

במשך כ-10 שנים, מנסים לקדם פתיחה של מסגרות מתאימות.

משנת 2008, גורמים (משרדים) שונים בממשלה מעדכנים על חוסר של מסגרות מעון נעול לקבוצות שונות:

- נשים
- קטינים (אנשים מתחת לגיל 18)
- בעלי תחלואה כפולה (אנשים גם עם מוגבלות וגם עם התמכרות)

מה צריך לעשות?

- משרד הרווחה, יחד עם משרד המשפטים, משרד הבריאות וגורמי האכיפה המתאימים (מקומות שאחראים לשמור על החוק, כמו המשטרה ושירות בתי הסוהר) צריכים לבדוק: מהן הדרכים שקיימות כרגע לעונש ולטיפול לאנשים עם מוגבלות שביצעו עבירה?
- אילו מסגרות לעונש ולטיפול חסרות, וכמה?
- מה צריך לעשות כדי לפתוח מסגרות מתאימות שחסרות?

התאמות נגישות השירות בשירות בתי הסוהר (כלא)

הפרק הזה עוסק בנושאים:

- בעיות בהתאמה של נהלים (הוראות) ובלים מודים של העובדים בנושא נגישות השירות
- בעיות בהתאמה של עבודות שירות

ההכנות התחילו באיחור של 4 שנים מהזמן שקבוע בחוק.

שירות בתי הסוהר דאג להתאמות נגישות לאסירים עם מוגבלות רק במעט מקרים.

ההתאמות שעשו בבתי הסוהר היו באופן פרטני (אישי למקרים מסוימים), ולכן אין בבתי הסוהר התאמות לכל המוגבלויות.

בעיות בהתאמה של נהלים (הוראות) ובלים מודים של העובדים בנושא נגישות השירות

שירות בתי הסוהר התחיל להתכונן להתאמות נגישות לשירות בשנת 2018.

מה צריך לעשות?

- שירות בתי הסוהר צריך לדאוג להתאמות נגישות לאסירים עם מוגבלות.
- שירות בתי הסוהר צריך ללמד את העובדים איך לתת שרות נגיש, לפי החוק.

המערך לעבודות שירות שולח אנשים שמקבלים עונש עבודות שירות למקומות עבודה.

חסרות מסגרות לעבודות שירות שמתאימות לאנשים עם מוגבלות.

במערך לעבודות שירות יש 480 מקומות לעבודות שירות.

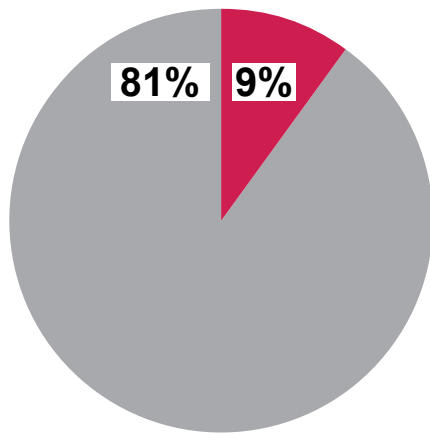
מתוכם, רק 43 ממקומות העבודה, שהם כ-9% (9 אחוזים, חלק קטן), מתאימים לעבודות שירות של אנשים עם מוגבלות.

בעיות בהתאמה של עבודות שירות

כשבית המשפט מחליט שאדם אשם בעבירה (פשע), בית המשפט יכול לתת לאדם עונש כמו עבודות שירות.

עבודת שירות היא עבודה בלי שכר (בלי כסף) במקומות שונים, כמו בית אבות או בית חולים, במשך תקופה שבית המשפט מחליט.

המערך לעבודות שירות הוא מקום שאחראי על עבודות שירות.

כמה מקומות לעבודות שירות מתאימים לאנשים עם מוגבלות?

- מקומות לא מתאימים לאנשים עם מוגבלות
- מקומות כן מתאימים לאנשים עם מוגבלות

- סוג המוגבלות של העובדים עם מוגבלות שעושים עבודות שירות
- מקומות אפשריים לעבודות שירות שמתאימות לאנשים עם מוגבלות

- לפי הבדיקה, לאחראית על עבודות השירות בשירות בתי הסוהר אין מספיק מידע על:
- כמה עובדים עם מוגבלות עושים עבודות שירות

מה צריך לעשות?

- האחראית על עבודות השירות בשירות בתי הסוהר צריכה:
- למצוא עוד מקומות שמתאימים לעבודות שירות של אנשים עם מוגבלות במקומות בהם יש עבודות שירות כיום.
- למצוא מקומות עבודה חדשים שיכולים להתאים לעבודות שירות של אנשים עם מוגבלות.

מאסר בפועל (כלא)

אגף שמתאים לאנשים עם מוגבלות

כשאדם מגיע לבית סוהר (כלא), שירות בתי הסוהר מחליט לאיזה אגף (מחלקה) לשלוח את האדם:

- אגף מתאים לאנשים עם מוגבלות
- אגף רגיל

• אגף עם תנאים של הפרדה (כשהאסיר נמצא לבד או רק עם אסיר אחד, ורוב הזמן מופרד מאסירים אחרים)

לשירות בתי הסוהר אין מספיק מידע על אנשים עם מוגבלות שבבתי הסוהר.

חסרים מקומות פנויים באגפים שמתאימים לגברים בוגרים עם מוגבלות.

אין בכלל אגפים שמתאימים לנשים ולקטינים (אנשים מתחת לגיל 18) עם מוגבלות.

לכן, יש אנשים עם מוגבלות שנמצאים בבתי סוהר במקומות שלא מתאימים לאנשים עם מוגבלות.

מה צריך לעשות?

שירות בתי הסוהר צריך:

- ליצור מאגר מידע מסודר על אנשים עם מוגבלות שבבתי הסוהר.
- לבדוק מהי כמות האסירים שצריכים להיות באגף מתאים לאנשים עם מוגבלות.
- למצוא דרכים להגדיל את מספר המקומות באגפים שמתאימים לאנשים עם מוגבלות.

אנשים עם מוגבלות בתנאים של הפרדה בבית הסוהר

לפעמים, אנשים עם מוגבלות בבית הסוהר נמצאים בהפרדה. הפרדה היא כשהאסיר מופרד מהאסירים האחרים.

אסיר בהפרדה נמצא בתא, לבד או עם עוד אסיר אחד, 22 עד 23 שעות ביום.

כלומר, אסיר בהפרדה נמצא עם האסירים האחרים רק 1-2 שעות ביום.

ההפרדה מעכבת את ההתאמה של בית הסוהר לאנשים עם מוגבלות:

אסירים שבהפרדה לא משתתפים בלימודים ובעבודה של בית הסוהר.

לכן, האסירים שבהפרדה מקבלים פחות אפשרויות מהאסירים האחרים בבית הסוהר.

הרבה מהאסירים שמתמודדים עם מגבלה נפשית נמצאים בבית הסוהר בהפרדה.

עד הביקורת (הבדיקה), לא החליטו על כללים להחזקה של אסירים עם מוגבלות נפשית בהפרדה.

מה צריך לעשות?

שירות בתי הסוהר, משרדי המשפטים, משרד הרווחה, משרד הבריאות ומרכז בריאות הנפש צריכים לטפל בנושא.

הם צריכים לקבוע כללים להחזקה של אסירים עם מוגבלות נפשית בהפרדה - מיד.

מסגרות (מוסדות) שיקום

לפעמים, כשאסיר משתחרר מבית סוהר, האסיר מגיע למסגרת שיקום.

מסגרת שיקום עוזרת לאסיר שמשתחרר לחזור לחיים בחברה.

אין מסגרות שיקום שמתאימות לאסירים עם מוגבלות שמשחררים מהכלא.

יש רק מסגרת אחת לעברייני מין (אנשים שפגעו מינית במישהו אחר) עם הנמכה קוגניטיבית (מוגבלות שכלית לא התפתחותית).

אין מסגרות שיקום לאנשים עם תחלואה כפולה (אנשים גם עם מוגבלות וגם עם התמכרות).

אין מסגרות שיקום לנשים עם מוגבלות שכלית.

מה צריך לעשות?

הרשות לשיקום האסיר ומשרד הרווחה צריכים לדאוג לפתוח עוד מסגרות מתאימות לשיקום ולטיפול בקהילה.

המסגרות צריכות להתאים לסוגים השונים של אסירים משוחררים עם מוגבלות.

במקומות האלה מחליטים יומיום החלטות חשובות, שמשפיעות על הזכויות של אנשים עם מוגבלות.

לכן, חשוב שמערכת המשפט והתהליכים המשפטיים יהיו נגישים (מתאימים) לכולם.

משרד מבקר המדינה גילה שההתאמות של נגישות השירות של תהליכים המשפטיים עדיין רק בהתחלה.

חסרות התאמות לנגישות השירות בשלבים השונים של תהליכי המשפט. למשל: בחקירה פלילית במשטרה (חקירה כשעוברים על החוק בצורה חמורה), בדיון בבית המשפט ובעונשים.

יש הבדל גדול בין מה שצריך לעשות לפי החוק, לבין מה שקורה ביומיום בתהליכים המשפטיים.

בחוק משנת 1998, מדינת ישראל כתבה שחשוב לדאוג להתאמות נגישות לשירות.

כך, אנשים עם מוגבלות יכולים לקבל שירות באופן עצמאי ומכובד.

משרד מבקר המדינה עשה ביקורת (בדיקה) בנושא:

איך שומרים על הזכויות של אנשים עם מוגבלות שנמצאים בתהליך (בשלבים) של משפט.

למה זה חשוב?

מערכת המשפט היא המערכת שמנהלת את החברה.

יש מקומות שונים שמעורבים בתהליכים משפטיים:

המשטרה, משרד המשפטים, ההנהלה של בתי המשפט, מקומות טיפוליים (למשל, מעון נעול) ושירות בתי הסוהר.

מה צריך לעשות?

שרת המשפטים והשר לביטחון הפנים צריכים לבדוק שכל המקומות שמעורבים בתהליכים משפטיים יתנו שירות נגיש, לפי החוק.

כל המקומות שמעורבים בתהליכים משפטיים צריכים לתקן את הבעיות שמופיעות שבדוח הזה.

כך, אנשים עם מוגבלות יוכלו להשתתף בדרך מלאה ושווה לכולם בתהליכים משפטיים.

מידע נוסף על משרד מבקר המדינה ונציב תלונות הציבור:

באינטרנט:
www.mevaker.gov.il

בפייסבוק:
www.facebook.com/mevakerhamedina

ביוטיוב:
www.youtube.com/user/mevakerHamedina